

Χωρική προσέγγιση της κινητικότητας του πληθυσμού

Διάλεξη 10

Νέες μορφές κινητικότητας στον ελλαδικό χώρο

Δημήτρης Καρκάνης
Μεταδιδακτορικός ερευνητής ΕΔΚΑ

- Η κινητικότητα στο πλαίσιο της εργασίας
- Η κινητικότητα για λόγους σπουδών
- Η επιστροφή στον τόπο καταγωγής
- Η περι-αστικοποίηση

Η κινητικότητα στο πλαίσιο της εργασίας (1)

- Η καθημερινή ή τακτική κινητικότητα από την ύπαιθρο προς το αστικό κέντρο για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας (« *mobilité pendulaire* »)
- *Ή αντιστρόφως*: Η συχνή αλλά όχι οριστική επιστροφή του αστικού πληθυσμού στον τόπο καταγωγής, συχνά συνυφασμένη με την «εξ' αποστάσεως» εκμετάλλευση γεωργικής γης από τον εν λόγω πληθυσμό (Ντυκέν & Κακλαμάνη, 2009 ; Goussios D. & Duquenne M.N., 2003)
- Οι εργαζόμενοι στις αστικές περιοχές ως «φορείς νέων ιδεών και δεξιοτήτων, επιδρώντας αναπόφευκτα στο υπάρχον πολιτισμικό και κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον της υπαίθρου» (Ντυκέν & Κακλαμάνη, 2009)
- Με βάση την απογραφή του 2001, η καθημερινή κινητικότητα (απασχόληση σε διαφορετικό δήμο από το δήμο διαμονής) αφορούσε περισσότερο από το 25% των απασχολούμενων (Ντυκέν & Κακλαμάνη, 2009)
- Εντατικοποίηση του φαινομένου στα δύο σημαντικότερα αστικά κέντρα της χώρας

Η κινητικότητα στο πλαίσιο της εργασίας (2)

Ως εκροή:

- **Οι προκλήσεις** της «εκροής εγκεφάλων» (brain drain) (Labrianidis, 2014 ; Labrianidis & Pratsinakis, 2016)
  - Η πρόσφατη μετανάστευση πτυχιούχων διαφορετικών εκπαιδευτικών και εισοδηματικών προφίλ προς το εξωτερικό
  - Απώλεια ανθρωπίνων πόρων συχνά υψηλής ειδίκευσης
  - Εντατικοποίηση του φαινομένου της γήρανσης στις περιοχές/χώρες προέλευσης (πχ. ευρωπαϊκές μεσογειακές χώρες)
  - Πληθυσμιακή συρρίκνωση και οι πολιτικές επαναπατριsmού
- **Οι ευκαιρίες**
  - Μεταφορά τεχνογνωσίας από τη χώρα προορισμού προς τη χώρα προέλευσης
  - Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στη γενέτειρα χώρα και την χώρα προορισμού
  - Αιμοδότηση της οικονομίας στη χώρα υποδοχής μέσω της αποστολής εμβασμάτων
  - Σε μέσο-μακροπρόθεσμο επίπεδο, το ενδεχόμενο επιστροφής στη χώρα καταγωγής ως ευκαιρία για τις τοπικές οικονομίες

Η κινητικότητα στο πλαίσιο της εργασίας (3)

Ως εισροή:

- **Οι προκλήσεις**
  - Κοινωνικός αποκλεισμός
  - Φαινόμενα ρατσισμού και εγκληματικότητας
  - Προβλήματα ένταξης των πληθυσμών στην αγορά εργασίας

- **Οι ευκαιρίες**
  - Αύξηση της απασχόλησης σε φορείς δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα για την εξυπηρέτηση των αναγκών των νέων πληθυσμών
  - Αναθέρμανση της αγοράς κατοικίας
  - Εμπορική και πολιτισμική διασύνδεση μεταξύ της χώρας υποδοχής και των χωρών προορισμού
  - Ειδικότερα για την Ελλάδα, αξιοποίηση των υψηλής εξειδίκευσης ανθρώπινων πόρων, δεδομένης της «εκροής εγκεφάλων» εξαιτίας της οικονομικής κρίσης

Η κινητικότητα για λόγους σπουδών

- Στην περιοχή / χώρα **προορισμού**:
  - Αναθέρμανση του επιχειρηματικού κλάδου αναψυχής και εστίασης
  - Αναθέρμανση της αγοράς κατοικίας και συναφών κλάδων (μεσιτικές υπηρεσίες, κ.α.)
  - Ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων
  - Απόκτηση προσωπικού πολιτιστικού κεφαλαίου
- Στην περιοχή / χώρα **προέλευσης**:
  - Απώλεια νεανικού πληθυσμού
  - Μείωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών
  - Επιστροφή στον τόπο καταγωγής και αξιοποίηση της αποκτούμενης εξειδικευμένης γνώσης
  - «Γέφυρες» συνεργασιών μεταξύ περιοχής/χώρας προορισμού και περιοχής/χώρας προέλευσης

Η επιστροφή στον τόπο καταγωγής (1)

- Η μόνιμη επιστροφή πληθυσμών, και ειδικότερα των πολυπληθών γενεών των δεκαετιών '50 και '60, προς τους εκάστοτε τόπους καταγωγής μετά το πέρας του εργασιακού βίου
- Αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες των συνταξιούχων, όπως η ιατρική περίθαλψη, η οικιακή φροντίδα
- Ανάπτυξη ενός νέου μοντέλου οικιστικής οικονομίας (« économie résidentielle ») (Davezies, 2008 ; Talandier & Davezies, 2011 ; Ντυκέν & Κακλαμάνη, 2013), βασισμένο στην αύξηση της κατανάλωσης και την επέκταση του τομέα των υπηρεσιών
- Σε περιπτώσεις μη επιστροφής στον τόπο καταγωγής, η επιλογή του τόπου εγκατάστασης δύναται να επηρεάζεται από το κλίμα της περιοχής, προτιμώντας ήπιους χειμώνες, δροσερά καλοκαίρια, μικρές διαφορές θερμοκρασίας μεταξύ των εποχών (Γαβαλάς & Κωστοπούλου, 2011)

Η επιστροφή στον τόπο καταγωγής (2)

Δυνητικές προκλήσεις:

- Αναπροσαρμογή των τοπικών παραγωγικών συστημάτων
- Μεταβολές στα εισοδήματα και μείωση της προσφοράς εργασίας
- Κοινωνικός αποκλεισμός
- Μειωμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας από τις μεγαλύτερες ηλικίες
- Ενίσχυση των υποδομών οι οποίες σχετίζονται με τον τουρισμό, την περίθαλψη και την κοινωνική πρόνοια
- Αύξηση των δημοσίων δαπανών για τις υπηρεσίες υγείας
- Ζητήματα διαθεσιμότητας εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων

Η επιστροφή στον τόπο καταγωγής (3)

Δυνητικές ευκαιρίες:

- Αύξηση της ζήτησης για εξειδικευμένους ανθρώπινους πόρους στον τομέα των υπηρεσιών και της περίθαλψης
- Συμβολή στην τοπική συγκράτηση της εν εξελίξει «εκροής εγκεφάλων» (brain drain)
- Αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας
- Ανάπτυξη της τοπικής αγοράς ακινήτων (νέες κατασκευές / ανακαινίσεις παλαιών κατοικιών), νέες θέσεις εργασίας στον κατασκευαστικό κλάδο
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών για τον εκσυγχρονισμό του τομέα της ιατρικής περίθαλψης
- Ενθάρρυνση της ένταξης σε προγράμματα εθελοντικής εργασίας
- «Αναθέρμανση» της ελκυστικότητας των περιοχών

Η περι-αστικοποίηση

- Η μόνιμη μετακίνηση πληθυσμών – συχνότερα οικογενειών ή ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας – προς περιοχές με χαμηλότερη αστική και πληθυσμιακή πυκνότητα
- Υψηλότερα εισοδηματικά επίπεδα και επίπεδα εκπαίδευσης
- Το φαινόμενο των «φρουρούμενων» κοινοτήτων (gated communities)
- Μεγαλύτερες αποστάσεις μετακίνησης
- Ευρεία χρήση της ιδιωτικής αυτοκίνησης
- «Κατανάλωση» αγροτικής γης
- Σημαντική συγκέντρωση πληθυσμών μειωμένης κινητικότητας στο αστικό κέντρο
  - Νεανικός πληθυσμός (φοιτητές, μετανάστες, κ.α.)
  - Κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα
  - Ηλικιωμένοι

Πηγές και βιβλιογραφικές αναφορές

- **Ντυκέν Μ.Ν., Κακλαμάνη Σ., 2009**, *Οι χωρικές διαφοροποιήσεις των σύγχρονων μορφών κινητικότητας στην ύπαιθρο χώρα*, στο: Κοτζαμάνης Β., 2009, *Η δημογραφική πρόκληση, γεγονότα και διακυβεύματα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος.
- **Goussios D., Duquenne M.N., 2003**, *L'exploitation agricole à distance en Grèce: mobilité, pluriactivité et ruralisation*, *Recherches récentes en géographie aixoise, Méditerranée, Revue géographique des pays méditerranéens*, 1-2.
- **Davezies L., 2008**, *La République et ses territoires : la circulation invisible des richesses*. Paris, La République des Idées, Seuil, 110 pages.
- **Talandier M., Davezies L., 2009**, *Repenser le développement territorial ? Confrontation des modèles d'analyse et des tendances observées dans les pays développés (Vol. 198)*. Paris : Plan Urbanisme Construction Architecture (PUCA).
- **Ντυκέν Μ.Ν., Κακλαμάνη Σ., 2013**, *Το νέο ιστορικό πλαίσιο της γήρανσης*, *Δημογραφικά Νέα*, No 21.
- **Ντυκέν Μ.Ν., Καρκάνης Δ., 2018**, *Η «γήρανση μέσα στη γήρανση» στην Ελλάδα την περίοδο της κρίσης*, *Δημογραφικά Νέα*, No 30.

Πηγές και βιβλιογραφικές αναφορές

- **Labrianidis L., Pratsinakis M., 2016**, Greece's new Emigration at times of Crisis, *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper No 99*.
- **OECD, 2015**, Ageing in Cities, OECD Publishing, Paris. Available on the OECD iLibrary, at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264231160-en>.
- **Ντυκέν Μ.Ν., Κακλαμάνη Σ., 2009**, Η καθημερινή κινητικότητα των απασχολουμένων στην Ελλάδα: μια πρώτη προσπάθεια αποτύπωσης της έντασης του φαινομένου, *Δημογραφικά Νέα*, No 6.
- **Labrianidis L., 2014**, Investing in Leaving: The Greek Case of International Migration of Professionals, *Mobilities*, 9:2, 314-335.
- **Γαβαλάς Β., Κωστοπούλου Ε., 2011**, Η κινητικότητα των συνταξιούχων στον ελλαδικό χώρο, *Δημογραφικά Νέα*, No 13.
- **Wells A., 2014**, International Student Mobility: Approaches, Challenges And Suggestions For Further Research, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 143, 19-24.

Τέλος Διάλεξης 10
Σας ευχαριστώ !